

УДК 373.1

Асанова Гүлзат Алимбековна, Сулайманова Бурулча Бактыбековна

Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин Экономика жана башкаруу
факультетинин “Экономика” бөлүмүнүн студенти,

Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин экономика бөлүмүнүн доц.м.а.
Асанова Гүлзат Алимбековна, Сулайманова Бурулча Бактыбековна

Студент кафедры «Экономика» Факультета экономики и управления
Кыргызско-Турецкого университета “Манас”,
и.о.доцента кафедры “Экономика”
Кыргызско-Турецкого университета “Манас”

Gulzat Alimbekovna Asanova, Burulcha Baktybekovna Sulaimanova
Student of the department of Economics, Faculty of Economics and Management,
Kyrgyz-Turkish Manas University,
Assistant Professor, Department of Economics
g.asanova0711@gmail.com, burulcha.sulaymanova@manas.edu.kg

ПАНДЕМИЯ УЧУРУНДАГЫ МЕКТЕПТЕГИ АРАЛЫКТАН ОКУТУУ: КӨЙГӨЙЛӨР ЖАНА ЧЕЧҮҮ ЖОЛДОРУ

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ШКОЛЕ ВО ВРЕМЯ ПАНДЕМИИ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

DISTANCE LEARNING AT SCHOOL DURING THE PANDEMIC PERIOD: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Аннотация: Үстүбүздөгү жыл жалпы дүйнө коомчулугу үчүн эң оор жылдардын бири болду. Ковид-19 пандемиясы бардык тармактардагы чоң өзгөрүүлөргө алып келди. Айрыкча билим берүү мекемелеринин массалык түрдө аралыктан окутууга өтүүсү менен билим берүү системасында чоң бурулуш болду. Бул макалада аралыктан окуу учурундагы жалпы көйгөйлөргө басым жасалган. Анализ үчүн анкеталык сурамжылоо усулу колдонулуп, жалпы 8 мектептен 44 окуучуга сурамжылоо жүргүзүлгөн жана жыйынтыгы пайыздык көрсөткүчтөр менен көрсөтүлөн. Макаланын жүрүшүндө аралыктан окуу боюнча жалпы түшүнүк берилип, жүргүзүлгөн сурамжылоонун жыйынтыгы боюнча жалпы көйгөйлөр аныкталып алардын чечүү жолдору сунушталган.

Аннотация: Прошедший год был одним из самых сложных для всего мирового сообщества. Пандемия ковид-19 подвергла большим изменениям все сферы. Особенно с массовым переходом учебных заведений на дистанционное обучение произошёл серьезный сдвиг в системе образования. В данной статье акцент сделан на проблемах в период дистанционного обучения. Для анализа была использована методика анкетный опрос, в ходе которого было опрошено 44 учеников из 8 школ и результаты показаны в процентах. По ходу статьи дано общее представление о дистанционном обучении, по результатам опроса были определены общие проблемы и предложены пути их решения.

Abstract: The past year has been one of the most difficult for the entire world community. The COVID-19 pandemic has made a big difference in every area. Especially with the massive transition of educational institutions to distance learning, there has been a major shift in the education system. This article focuses on the problems in the period of distance learning. For the analysis, a questionnaire survey method was used, during which 50 students from 8 schools were interviewed and the results are shown as a percentage. In the course of the article, a general idea of distance learning is given, based on the results of the survey, common problems were identified and ways to solve them were proposed.

Негизги сөздөр: аралыктан окутуу, онлайн окутуу, Ковид-19, пандемия, аралыктан окутуудагы көйгөйлөр.

Ключевые слова: дистанционное обучение, онлайн-обучение, Ковид-19, пандемия, проблемы дистанционного обучения.

Keywords: distance learning, online learning, Covid-19, pandemic, problems of distance learning.

Киришүү

2019-жылдын аяк ченинде Кытайдын Ухань шаарында башталган Ковид-19 вирусу 2020-жылдын 11-мартында бүткүл дүйнөлүк илдет катары жарыяланды. Ковид-19 пандемиясы дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүн жана коомдук турмуштун дээрлик бардык чөйрөлөрүн каптады. Анын арасында билим берүү тармагы да четте калган жок. Коомдук изоляция коронавирустук инфекцияны ооздуктоонун бир жолу бойдон калууда, анын чаралары билим берүү мекемелерин толугу менен жабууну талап кылды. Дүйнөдөгү бардык өлкөлөр вирустун жайылуусун чектөө максатында 2019-2020 окуу жылынын экинчи жарымында жалпы 194 өлкөдө билим берүү мекемелери жабылып, аралыктан окууга өтүштү. Алардын арасында Кыргызстандагы билим берүү мекемелери да Билим берүү жана илим министринин 25.03.2020 күнкү жарлыгы менен аралыктан окутууга өтү [5]. Пандемияга чейин эле аралыктан окутуу системасы колдонулуп келгени менен бардык окуу жайларда

колдонулуп көрбөгөндүктөн дүйнө жүзү боюнча бардык эле өлкөлөрдө онлайн форматтагы окуу процесси биртоп кыйынчылыктарды жаратты. Өзгөчө аз өнүккөн жана өнүгүп келе жаткан өлкөлөр дистанттык окуу системасына техникалык жактан да финансылык жактан да даяр болбогондуктан билим берүү тармагында көптөгөн көйгөйлөр келип чыкты. Кээ бирөөлөр аралыктан окутууну жактап жатса, кээ бирөөлөр каршы экендигин билдирип, карама-каршы ой-пикирлер да жаралууда. Бул процесс дээрлик бир жылга чейин созулгандыктан оң жактарын, терс жактарын да көрө алдык жана азыркы учурда коомдо эң көп талкуу жаратып жаткан темага да айланды.

Аралыктан окутуу боюнча жалпы түшүнүк

Аралыктан (дистанттык) окутуу – бул окутуу процессине мүнөздүү бардык компоненттерди (максатын, мазмунун, методикасын, уюштуруу формаларын, окуу куралдарын) чагылдыруу менен мугалимдердин жана окуучу, студенттердин өз ара бири-бири менен интернет технологиясынын конкреттүү каражаттары же интерактивдүүлүктү камсыз кылган дагы башка каражаттар аркылуу аралыктан байланышуусу[6]. Тарыхына кайрыла турган болсок, аралыктан окутуунун уюштурулушунун эң алгачкы мисалы ,1728-жылы 20-март күнү басылып чыккан Бостон газетасындагы почта кызматы аркылуу окутуу курсунун жарнамасы болуп эсептелет[1]. Ушул эле окуя 1840-жылы Улуу Британияда кайталанып, стенография системасынын ойлоп табуучусу Исаак Питман окуучуларына стенографияны почта кызматы аркылуу үйрөтүп баштаган. Сабактар көбүнчө почта кызматынын наркы боюнча эле жиберилгендиктен коомдогу адамдардын статусу жана кирешесинен көз-карандысыз түрдө баарына жеткиликтүү болгон[2]. “ Аралыктан окутуу” термини эң алгачкы жолу 1892-жылы Висконсн университетинин каталогунда, кайра эле 1906-жылы ошол эле университеттин ректору Виллиам Лайти тарабынан жазылган текстте жазуу түрүндө колдонулган. Кийинчерээк бул термин немец окутуучусу Отто Птерс тарабынан 1960-1970-жылдары Германияда таанытылган жана Франциядагы дистанттык билим берүүчү мекемелерге ысым катары колдонулуп баштаган [3].

Аралыктан окутууга төмөндөгүдөй мүнөздөмөлөрдү берүүгө болот:

- Студент менен окутуучунун ортосундагы мейкиндик жана мезгилдик ажырым;
- Окуу курсунун негизги бөлүгүн студент өз алдынча үйрөнүүсү- өз алдынча билим алуунун аныктоочу ролу;
- Интерактивдүүлүк – окуу процессиндеги студент менен окутуучунун өз ара байланышынын милдеттүү элементи болуп, электрондук почта, телефон аркылуу сүйлөшүү жана жолугушуу[7];

Жалпысынан алып караганыбызда коронавирус пандемиясы башталгандан азыркы күнгө чейин жалпы дүйнө коомчулугунда дистанттык окуу боюнча кенен түшүнүк пайда болду. Ошого карабастан ар ким өз деңгээлинде гана түшүнүп жаткандыктан дистанттык окуу менен онлайн окууну бир түшүнүк катары эсептеген жаңылыш пикирдегилер да бар. Бирок ал экөөнүн ортосунда айырмачылыктар бар. Дистанттык окуу илгертен эле колдонулуп келген метод, мында тапшырмаларды алыстан туруп эле электрондук почта же дагы башка технологиялык каражаттар аркылуу студенттерге жиберилет жана студенттер тапшырмаларды аткарып кайрадан мугалимине жөнөтөт(асинхрондук байланыш). Ал эми онлайн түрдө окууда болсом мугалим сабак өтүп жаткан учурда эле суроосун берип кайра заматта жообун ала алат, башкача айтканда мугалим менен студент ортосунда синхрондук (түздөн-түз) байланыш болот жана ошо менен бирге эле асинхрондук да байланыш болот.

Демек, аралыктан окутуудагы негизги максат – бул студенттерге жашаган жеринен эле негизги жана кесиптик билим берүүчү программаларды жана маалымат технологияларын окуу процессинде колдонуу менен өздөштүрүүгө мүмкүндүк тузүү болуп эсептелет.

Аралыктан окутуудагы жалпы көйгөйлөр

Карантин дүйнө жүзүндөгү бардык билим берүү мекемелеринин окутуу форматын өзгөртүүсүнө жана күтүүсүздөн аралыктан окууга өтүүсүнө себеп болду. Бул процеске өтүүдө алдын-ала даярдыктар болбогондуктан көптөгөн көйгөйлөрдүн жаралуусуна алып

келди. Төмөндө аралыктан окуу учурундагы бир катар көйгөйлөрдү жана аларды чечүү жолдорун карап чыктык:

- Онлайн форматка көнүүдөгү көйгөйлөр

Жогоруда да айтылып өткөндөй онлайн форматка өтүү процесси күтүүсүздөн, алдынала даярдыксыз түрдө башталгандыктан, мугалимдер да окуучулар да бат эле адаптация боло алышкан жок.

- Компьютердик сабаттуулуктун жетишсиздиги

Бул көйгөй азыркы технологиялык төңкөрүш жүрүп жаткан доордо олуттуу маселе болуп эсептелет. Анткени компьютердик технологияларды толук кандуу колдонуу аралыктан окутуудагы эң башкы жүгүрткүч күч. Тескери учурда болсо сабактардын эффективдүүлүгүн төмөндөтөт. Компьютердик сабаттуулуктун жетишсиздиги өзгөчө мугалимдер үчүн жана башталгыч класста окуган балдары бар ата-энелер үчүн чоң тоскоолдук жаратты

- Техникалык каражаттардын жетишсиздиги

Айрым үй-бүлөлөрдө телевизордун, компьютер, ноутбук жана смартфондордун жоктугу окуучулардын сабакка толук кандуу катышуусуна тоскоолдук жаратат

- Мугалимдер менен окуучулардын арасында кайтарым байланыштын жоктугу

- Интернет байланышынын начарлыгы

Аралыктан окутууга даяр эмес экендигибиздин эң биринчи белгиси катары интернет байланышынын начардыгын айтсак болот. Кээ бир тоолуу аймактарда жадагалса интернет байланышын такыр жок болгон учурлары да катталды

- Жеке дисциплинанын жана мотивациянын жоктугу

Аралыктан окууда окуучунун сабактын материалдарын эң көп өз алдынча окууга мажбур калгандыктан жеке дисциплинанын жана мотивациянын болуусу абдан маанилүү.

- Бардык предметтерди аралыктан окуп үйрөнүү мүмкүн эмес

Кээбир предметтер сөзсүз түрдө практикалык иштер менен коштолуусу талап кылынгандыктан материалдар жана видеосабактар менен гана ал сабакты өздөштүрүү мүмкүн эмес.

- Ден-соолукка зыяндуулугу

Аралыктан окутуу окуучулар арасында көз оорусун күчөттү. Онлайн билим алып жаткан окуучу, студент ар бир 20-30 мүнөт сайын көзүн сергитип, көнүгүүлөрдү жасап, эс алып турушу зарыл [9].

Анализ: Кыргызстандын шартында мектептердеги аралыктан окутуу

Кыргызстандагы аралыктан окутуудагы окуучулар үчүн жаралган көйгөйлөрдү жана мүмкүнчүлүктөрдү анализ кылуу үчүн анкеталык сурамжылоо методун колдонуп жалпы 8 мектептен 44 окуучуга сурамжылоо жүргүзүлдү. Натыйжада окуучулардан төмөндөгүдөй жооптор алынды :

	Суроолор жана ырастоолор	Жооптор		
		Окуучунун жообу	сан ы	Пайыз (%) менен
	Интерактивдүү сабактарга кайсы аймак түрүнөн катышып жаттыңыз?	шаар	10	22,7
		район-шаарча	7	16
		айыл	27	61,3
2	Үй-бүлө мүчөлөрүңүздүн арасындагы мектеп окуучуларынын баарында жеке компьютер же смартфон барбы?	ооба	25	56,8
		жок	19	43,2
	Сыналгандан көрсөтүлүп жаткан сабактарды көрүп жаттыңызбы?	дайыма	11	25
		кээде	24	54,6
		эч качан	7	15,9
		үйүбүздө сыналгы	2	4,5

		жок		
	Онлайн сабактарга кайсы технологиялык каражат аркылуу катышып жаттыңыз?	компьютер/ноутбук	5	11,4
		смартфон	43	97
		планшет	1	2,3
		башка	1	2,3
	Интерактивдүү сабактарга толук түрдө, үзгүлтүксүз катышып жаттыңызбы?	ооба	25	56,8
		жок	19	43,2
	Интерактивдүү сабактарга катышууда кандай тоскоолдуктар болуп жатты?	Техникалык каражаттын жетишсиздиги	26	59,1
		Интернет байланышынын начардыгы	22	50
		Интернет байланышына каражаттын жетишсиздиги	11	25
		Үйдөгү шарттын ыңгайсыздыгы	18	40,9
	Интерактивдүү сабактар класста өтүлгөн сабактарга салыштырмалуу пайдалуураак болду	таптакыр туура эмес	15	34,1
		туура эмес	9	20,1
		орто	9	20,1
		туура	5	11,4
		эң туура	6	13,6
	Интерактивдүү сабактар интернет булактарын эффективдүү колдонуума себеп болду	ооба	28	63,7
		жок	16	36,3
9	Пандемияга чейин онлайн форматтагы сабактарга катышып көргөн белеңиз?	ооба	17	38,6
		жок	27	61,4
10	Аралыктан окутууда убактым үнөмдөлүп бош убактым болуп жатты	ооба	35	79,5
		жок	9	20,5
11	Жогрудагы ырастоого жообуңуз “ооба” болсо бош убактыңызды эмнеге жумшап жаттыңыз? (бир канча вариантын тандай аласыз)	кошумча курстарга	18	40,9
		китеп окууга	17	38,6
		кино көрүүгө	11	25
		оюн ойноого	3	6,8
		үйдөгү жумуштарга	27	61,4
12	Сыналгыдан көрсөтүлүп жаткан видеосабактар мектептеги класстарда өтүлүп келеген сабактарга караганда түшүнүктүүрөөк болуп жаттыбы?	ооба	15	34,1
		жок	29	65,9
13	Аралыктан окутуу окуудагы	жакшырды	13	29,6
		өзгөргөн жок	17	38,6

	жетишкендиктериңизди кандай багытта өзгөрттү?	начарлады	14	31,8
14	Аралыктан окутуу учурунда мугалимиңиздин берген материалдары сиз үчүн жетиштүү болуп жаттыбы?	ооба	17	38,6
		жок	27	61,4
15	Дистанттык окууну уланткыңыз келеби?	ооба	29	34,1
		жок	15	65,9

Сурамжылоонун жыйынтыгында көрүлгөндөй окуучулардын 59,1 пайызынын көйгөйү техникалык каражаттын жетишсиздиги болгон болсо, 50 пайызы интернет байланышынын начардыгы алардын сабактарга катышуусуна тоскоол болгондугун белгилеп өтүшкөн. Ал эми кээ бир окуучулар үчүн үй-бүлөлүк шартынын ыңгайсыздыгы жана интернет байланышына акча каражатынын жетишсиздиги көйгөй жараткан. “Сыналгыдан көрсөтүлүп жаткан сабактарды көрүп жаттыңызбы?” деген суроого 25 % гана окуучу дайыма деп жооп берген, ал эми 54,6% окуучу кээде гана көргөн жана үйүндө сыналгысы жок болгон окуучулар да бар. “Сыналгыдан көрсөтүлүп жаткан видеосабактар мектептеги класстарда өтүлүп келеген сабактарга караганда түшүнүктүүрөөк болуп жаттыбы?” деген суроого болсо 65,9 % окуучу “жок” деген жообун беришкен. Мунун себеби шашылыш түрдө тартылган видеосабактардын сапатсыздыгынан да болушу мүмкүн. Андан сырткары аралыктан окутуунун окуучулар үчүн пайдалуу жактары да болгон. Окуучулардын 79,5 пайызы онлайн форматта окуу менен убактысы үнөмдөлүп бош убактысы болуп жаткандыгын жана бул убактысын кошумча курстарга барууга, китеп окууга жумшап жаткандыктарын белгилеп өтүшкөн. 63,7 % окуучу үчүн интерактивдүү сабактар интернет булактарын эффективдүү колдонуусуна себеп болгон. Сурамжылоонун аягында 17 окуучу аралыктан окутуу боюнча жеке пикирлерин билдиришип, алардын көпчүлүгү сабактардын бир гана whatsapp мессенджери аркылуу гана өтүлүп жаткандыгын жана 20 мүнөт убакыт менен гана чектелгендиктен бул убакыт ичинде окуучулар мугалимдери менен саламдашканга гана жетишип жатышкандыгын белгилешкен.

Сурамжылоонун жыйынтыгы боюнча 65,9 % окуучу аралыктан окууну уланткысы келбегендигин билдирсе, 34,1 % окуучу улантууну каалагандыгын билдиришкен. Демек мындан, эгер кээбир көйгөйлөрдү чече алсак окуучулардын көпчүлүгү аралыктан окууну тандоосу да мүмкүн деген тыянак чыгарсак да болот. Ошондуктан жогорудан белгилеп өткөн көйгөйлөргө төмөндөгүдөй чечүү жолдору сунушталды:

- Мугалимдерге, окуучуларга жана ата-энелерге алдын ала онлайн-форматтагы окуу боюнча маалыматтар берилип, аларды алдыда кандай кыйынчылыктар күтөөрүн жана аларды кантип чечүү керектиги боюнча түшүндүрүү иштери жүргүзүлүүсү керек [4].
- Мугалимдер үчүн компьютердик квалификациясын жогорулатуу үчүн атайын кошумча сабактар уюштурулуусу зарыл.
- Техникалык каражаттары жетишсиз болгон окуучулардын көйгөйүн чечүүдө мугалимдер сабактардын жүрүшүн окуучуларда эң көп камсыздалган каражат менен өтүүсү зарыл. Мисалы, эгер окуучулар эң көп смартфондор менен камсыздалган болсо сабакты компьютер зарыл болбой тургандай кылып өтүүсү жана тапшырмаларды аткарууда компьютерге зарылчылык болбой тургандай кылуу керек.
- Окуучулар менен мугалимдер арасында кайтарымдуу байланыштын болуусу үчүн жана окуучулардын бири-бири менен баарлашып туруусу үчүн атайын социалдык байланыш каражаттары (whatsapp,Telegram,Zoom ж.б.) аркылуу группалык чаттарды жана видеочаттарды уюштуруп туруу керек.
- Аралыктан окууда толук түрдө өздөштүрүүгө мүмкүн болбогон предметтердин практикалык бөлүгүн атайын эрежелерди сактоо шарты менен оффлайн форматта башкача айтканда аралаш түрдө окутууга болот.

- Аралыктан окутууда окуучулардын да мугалимдердин да ден-соолугуна зыяны тийгендиктен, атайын сактануу эрежелери боюнча кошумча маалыматтар берилиши керек.

Корутунду

Ковид-19 вирусун алдын алуу максаты менен жалпы билим берүү мекемелери аралыктан окутууга өттү. Аралыктан окутуу системасы – окуучуларга жашаган жеринен эч кайсы жакка барбастан эле техникалык каражаттарды колдонуу аркылуу билим алуусун шарттайт. Уюштурулган аралыктан окутуу системасы окуучуларга жаңы мүмкүнчүлүктөрдү жаратканы менен окуу процессинде көптөгөн көйгөйлөр да ортого чыкты. Жүргүзүлгөн сурамжылоонун негизинде төмөндөгүдөй жыйынтыктарга келүүгө болот: көпчүлүгү техникалык каражаттын жетишсиздигинен ал эми айылдарда, тоолу аймактарда жашагандар үчүн интернет байланышынын начардыгы сабакка катышуусуна тоскоолдук жараткан; компьютердик сабаттуулуктун жетишсиздиги өзгөчө мугалимдер үчүн жана башталгыч класста окуган балдары бар ата-энелер үчүн чоң тоскоолдук болгон; окуучулардын көпчүлүгү сыналгыдан көрсөтүлүп жаткан видеосабактарды кээде гана көрүп жатышкан, мугалимдердин берген материалдары сабакты түшүнүү үчүн жетиштүү болгон эмес. Ал эми бул көйгөйлөрдү төмөндөгүдөй жолдор менен чечүүгө болот: мугалимдер сабактарды окуучуларда эң көп кездешкен гана техникалык каражат менен өтүүгө аракеттенүүсү керек жана көп балалуу муктаж үй-бүлөлөргө мамлекет тарабынан техникалык каражаттар берилүүсү керек; мугалимдер жана ата-энелер үчүн компьютердик квалификациясын жогрулатуу боюнча кошумча сабактар өткөрүлүшү керек; кээбир предметтер үчүн аралаш форматтагы сабактар уюштурулуш керек.

Демек, аралыктан окутуу боюнча жалпы методика иштелип чыгып, кемчиликтери ондоло турган болсо, бул окутуу методу билим берүү системабыз үчүн көптөгөн мүмкүнчүлүктөрдү түзүп оң тарапка өзгөрүүсүнө жана өнүгүүсүнө себеп болот.

Колдонулган адабияттар:

- 1) Holmberg, B. The evolution, principles and practices of distance education-2008-№11. 13-б
- 2) Поздняков В.А. Электронное обучение в современных условиях: цели и технологии // Образование в современном мире: сборник научных статей / под ред. Ю. Г. Голуба. Саратов, 2014. Вып. 9. С. 87
- 3) Zeki Kaya. Uzaktan eğitim-2002. 1.baskı 18-7
- 4) Коняева Е.А., Прокопенко Е.В. Дистанционное образование и его педагогические принципы // Всероссийская студенческая научно-практическая конференция "Актуальные проблемы образования: позиция молодых" по материалам Всероссийской научно-практической конференции 2016 г: Изд-во «Золотой феникс», 2016 – С.202
- 5) ЖК КР (Жогорку Кеңеш Кыргызской Республики). Постановление «Об утверждении Указа Президента Кыргызской Республики от 24 марта 2020 года № 55 «О введении чрезвычайного положения на территории города Бишкек Кыргызской Республики» <http://kenesh.kg/ru/article/list/38?page=3>
- 6) .(<https://ru.wikipedia.org/wiki>
- 7) http://indo.kg/?page_id=1150
- 9) https://maral_fm.kg/archives/468432